

УДК 378.047:59.9+37]:[316.77:008
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-2.14>

Л. Б. Костик

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

С. С. Доскач

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

З. Р. Батринчук

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри англійської мови
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Л. Б. Платаш

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ТА ПЕДАГОГІВ

Статтю присвячено проблемі комунікації в інформаційному суспільстві. Насамперед вона стосується освітньої сфери, адже покликана забезпечити всебічну підготовку людини до сучасного життя у світі найрізноманітніших зв'язків, комунікативних можливостей суспільних відносин. Основною формою педагогічного процесу є професійна комунікація. Її продуктивність зумовлюється цілями й цінностями суб'єктів спілкування, прийнятими всіма за норму індивідуальної поведінки. Розгортається вона у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, спільної комунікативної діяльності людей, за якої кожен з його учасників, взаємообмінюючись різною інформацією, засвоює моральні та інші цінності, загальнолюдський досвід, комунікативні, суспільні, педагогічні знання і способи комунікативної діяльності, при цьому виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формується як особистість та суб'єкт комунікації.

У цьому сенсі комунікативна діяльність є передумовою формування творчої особистості педагога.

Метою дослідження є розкриття необхідності формування у студентів належного рівня міжкультурної комунікативної компетентності. Завданнями дослідження є: з'ясувати визначальні чинники міжкультурної комунікації професійної підготовки студентів; описати процес становлення міжкультурної комунікативної компетентності студентів; визначити фактори, які сприяють формуванню професійно-мовленнєвої готовності майбутніх фахівців.

Формування мовленнєвої особистості, яка вільно і творчо висловлює свої потреби, інтереси, наміри, вміє користуватися міжкультурними мовними засобами, є важливим завданням модернізації освіти в Україні. Тому підготовка майбутніх педагогів та психологів з високим рівнем міжкультурної комунікативної компетентності є сьогодні надзвичайно актуальною та необхідною.

З'ясовано, що сформованість культури мовлення є важливим показником професіоналізму. Кожен педагог повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його роботи. Тому необхідно звертати більше уваги на розвиток мовлення, підвищувати вимоги до власної культури мови та розвивати свої навички ефективної міжкультурної комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, комунікативна діяльність, мовленнєва культура, кінесика, паралінгвістика, етнологія, етнографія.

Постановка проблеми. У житті сучасних студентів усе більшого значення набуває безпосередня й опосередкована взаємодія з представниками інших етнокультурних спільнот. Глобалізація економіки, розвиток туризму

і бізнесу, міграційні процеси, освітня інтеграція зумовлюють активні міжкультурні відносини. Для подальшого розвитку світової цивілізації необхідно налагоджувати діалог представників різних культур, оскільки незнання етнокультурних

особливостей як вербальної, так і невербальної комунікації негативно впливає на процес спілкування, призводить до стереотипного сприйняття носіїв інших культур, спричинює помилки в їхній комунікативній поведінці.

Сьогодні надзвичайно актуальна і набуває особливого значення на сучасному етапі розвитку української держави проблема створення такої виховної системи, яка би забезпечила формування особистості з високим рівнем духовності й культури, вмінням визначати свою позицію серед інших, творчо мислити, гнучко реагувати на зміни в довкіллі і самій їх творити [8]. Зокрема, формування мовленнєвої особистості, яка вільно і творчо висловлює свої потреби, інтереси, наміри, вміє користуватися міжкультурними мовними засобами, є важливим завданням модернізації освіти в Україні. Тому підготовка майбутніх педагогів з високим рівнем міжкультурної комунікативної компетенції сьогодні є вкрай необхідною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як стверджують науковці, моделі поведінки людини формуються в процесі виховання в певному соціокультурному середовищі, а найважливішою складовою частиною є комунікація, яка здійснюється згідно з прийнятими в конкретному соціумі правилами та нормами.

Дослідженню різних аспектів міжкультурної комунікації присвячено праці Е. Холла [16], Ф. Бацевича [1], В. Манакіна [12], П. Донця [6], Г. Трейгера, Ю. Шайгородського та ін.

У працях Е. Холла – засновника нового наукового напрямку, що отримав назву «міжкультурна комунікація» – сформульовано проблемні питання: «У чому полягає причина комунікаційних труднощів, що виникають між представниками різних культур?», «Яким чином культура допомагає налагодженню міжкультурної комунікації?» [16]. Е. Холл вважав, що обізнаність у чужих культурах може бути ефективно використаною тільки тоді, коли під час засвоєння знань особистість усвідомлює особливості власної культури. Дослідник спирався на три основні положення: людині притаманна культура, в якій вона народилася, але сам носій етнокультури не усвідомлює своїх культурних особливостей, оскільки підсвідомо вважає їх універсальними; зазначений факт перетворює індивіда на в'язня власної культури; позбутися культурної залежності можна лише шляхом само-рефлексії, тобто усвідомлення наявності власної підсвідомої культурної програми.

Е. Холл дійшов висновку, що саме через подолання культурної обмеженості свого сприйняття, алгоритмів, способів мислення і дії можна налагодити ефективну міжкультурну комунікацію. На думку вченого, культура – це сукупність цінностей, норм і переконань, що представляють систему смислів, засвоєних представниками певної етно-

культурної спільноти, які визначають діяльнісні орієнтири, детермінують міжкультурні комунікативні процеси [16].

Мова впливає на свідомість мовців певної національної спільноти та є основою їхньої інтерпретації світу. Звідси створені людьми, які говорять різними мовами, різні картини світу, бо на зміст їхнього мислення впливають відмінності мов.

Мета статті. На основі обґрунтування професійної компетентності майбутнього фахівця закладу освіти метою нашого дослідження є розкриття необхідності формування у студентів належного рівня міжкультурної комунікативної компетенції. Завданнями дослідження є: з'ясувати визначальні чинники міжкультурної комунікації професійної підготовки студентів; описати процес становлення міжкультурної комунікативної компетентності студентів; визначити фактори, які сприяють формуванню професійно-мовленнєвої готовності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. В умовах швидких сучасних змін змінюються й форми, методи та засоби комунікації людей. Це насамперед стосується міжнародних контактів, які передбачають володіння іноземними мовами, щоб уникнути перешкод у спілкуванні з представниками різних країн, і необхідні знання різних культур та їхніх культурних особливостей. Володіння культурою мовлення – важлива умова успіху в навчанні, праці та є надійною опорою для фахового зростання кожної особистості.

Ставлення до рідної та інших мов, потреба розвивати культуру мовлення формується передусім в сім'ї. Важливими характеристиками культури мовлення є доречність, правильність, змістовність, точність, достатність, логічність, ясність, емоційна виразність, стислість, простота та образність, чистота, барвистість. Вільне, невимушене оперування словом, правильна вимова, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення – необхідні елементи мовної культури особистості [2, с. 26].

Міжкультурна комунікація здійснюється вербальними і невербальними засобами. Знання мови іншого народу – суттєвий складник міжкультурної комунікації і найперший крок до налагодження успішного спілкування між представниками різних націй і культур. Однак знання мови і володіння нею не тотожні. Володіння мовою, тобто здатність вільно говорити і розуміти, мислити за допомогою мови, є природним явищем, універсальною властивістю, до якої змалку привчається людина і більшою мірою робить це автоматично, на межі свідомого і підсвідомого. Знання мови – це вже цілком усвідомлене сприйняття мови як скарбниці певних знань про людину і світ, які закарбовані в лексиці, фразеології, граматиці, інших способах мовного вираження.

У комунікативному процесі невербальна комунікація відіграє важливу роль, особливо у випадках мовчання і довгих пауз. Розрізняють такі види невербальної комунікації: кінесика (жести, поза, рухи тіла); фізіогноміка (вираз обличчя, зоровий контакт); паралінгвальні засоби (інтонація, висота і сила голосу, паузи); такесика (дотики, потиски рук, поцілунки); проксемика (міжособистісна дистанція, простір спілкування) та ін. Свою національно-культурну своєрідність (певні невербальні смисли, характерні тільки конкретним етнокультурним спільнотам) невербальна мова зберігає і сьогодні та містить національно-культурні стереотипи, ментальні установки, моральні оцінки, які визначають життя людей з погляду толерантних тактик і стратегій у певній етнокультурі, що виявляють себе в доречних етичних невербальних знаках.

Процеси комунікації, сприйняття і розуміння інформації, мовлення мають психічну природу, тому очевидним є взаємозв'язок міжкультурної комунікації та психології. Однаковими в усіх людей є механізми опрацювання та збереження інформації, проте національні особливості світобачення і психології не збігаються в різних культурах і створюють розмаїття їхніх ментальних образів. Крім того, міжкультурна комунікація – це ще й особливе мистецтво збагнути психологічний настрій, душевний лад співрозмовника, який належить до іншого соціокультурного або національного середовища. Для цього потрібні знання з психології невербального спілкування, уміння розшифрувати мову поглядів, жестів, ходи, навички швидкого зчитування максимально корисної інформації з найдрібніших психологічних деталей у процесі комунікації. Так само важливе значення для вивчення невербальної комунікації мають напрацювання етнології (грец. *ethnos* – плем'я, народ і *logos* – вчення, наука) – науки про формування та розвиток різних етнічних груп, народів і народностей. Етнологія пов'язана з етнографією (грец. *ethnos* – народ і *grapho* – пишу), вона вивчає особливості культури і побуту різних народів (етносів). Невід'ємними складниками народної культури є етнографічні свідчення про її обряди, звичаї, одяг, предмети побуту, національні страви. Ознайомлення з ними є обов'язковим кроком до налагодження міжкультурної комунікації [12, с. 220].

Невербальній поведінці українців притаманні такі властивості, як швидкість і гучність мовлення, емоційність, нечіткість кордонів комунікативних зон. Носії української етнокультури здатні вести міжкультурний діалог на засадах поваги до чужих культурних традицій, толерантності, доброзичливості, дотримання норм і правил поведінки інших культур Заходу та Сходу. Зокрема, необхідним складником професійної компетентності викла-

дача та важливою умовою успішного навчання студентів є вищезазначені характеристики, які стануть запорукою їхньої плідної міжкультурної співпраці.

Чотири дистанційні зони комунікації, які виділив Е. Холл, (інтимна, особиста, соціальна і публічна), залежать від ситуації [12, с. 222]. Зокрема, відстань, на якій спілкується керівник зі своїм підлеглим, значно відрізняється від комунікативної дистанції дружньої бесіди. Особисте ставлення одного комуніканта до іншого є важливим фактором вибору відповідної комунікативної дистанції. Порушення кордонів дистанційних зон стає критичним для комунікативного процесу.

Будь-який рух тіла має певне значення, а система «мови тіла» використовує власну граматику, подібну до граматики природної мови. Ми декодуємо «мову тіла» без того, щоб сприймати або ідентифікувати цей процес як усвідомлене знання її правил.

Кінесика – наука про мову тіла і його частин – вивчає такі засоби комунікації, як жести, вирази обличчя (міміка), пози, рухи тіла, одяг, аксесуари, манери. Кожна культура має свій власний репертуар основних ідей, що кодуються відповідними семіотичними засобами, визначаючи різні аспекти невербальної поведінки представників певної спільноти. Такими засобами в слов'янській (зокрема, українській) культурі є жести вітання та прощання, переривання контакту, поцілунки та інші [12].

Парамова є предметом вивчення паралінгвістики, зокрема додаткових до мовного звукових кодів, які включені в процес мовної комунікації. Такі коди можуть передавати за допомогою просодичних (темп мови, висота, тембр, гучність голосу) та екстралінгвальних засобів (паузи, зітхання, кашель, плач, сміх) різну змістову інформацію. Завдяки паралінгвістиці ми маємо змогу виявити емоційний аспект комунікації, ширше інтерпретувати інформацію, передану за допомогою вербальних засобів міжкультурної комунікації.

Зокрема, варто зауважити, що 65% інформації комуніканти передають через жести, міміку, торкання, інтонацію, пози, дистанцію, посмішку, швидкість мовлення, мовчання, гучність, темп, екстралінгвістичні засоби (свист, стукіт, шикання). Психологи стверджують, що на невербальні засоби (жести, міміку, рухи, посмішки, погляди) припадає 55% спілкування, на (інтонацію, тон, тембр), тобто фонетичне оформлення мовлення – 38%, і лише на 7% ефективність комунікації забезпечують слова.

Нові концептуальні підходи до мовної освіти дітей – завдання розвитку мовної здібності, яке трактується в контексті формування мовленнєвої компетентності, вимагає відповідної підготовки педагогів до професійно-методичної діяльності.

Така підготовка охоплює формування різних видів компетенцій: мовної, мовленнєвої, комунікативної, професійно-мовленнєвої, професійно-комунікативної [7, с. 8].

Як зазначила А.М. Богуш, сучасний фахівець закладу освіти має не лише говорити грамотно, а й у конкретних ситуаціях уміти адекватно й доречно використовувати мову та висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання, тобто бути мовленнєво компетентною особистістю, яка застосовує інтонаційні засоби виразності мовлення, володіє системою знань, умінь і навичок, щоб допомогти дітям вирішити свої міжособистісні питання мовної комунікації та безпосередньо створити сприятливі умови, за яких у дітей виникне бажання поділитися з однолітками та дорослими своїми думками, почуттями й настроями. Водночас педагог повинен володіти високим рівнем мовленнєвої культури, суб'єктивною готовністю до безперервної освіти, вмінням самовдосконалюватися, мобільністю, творчим ставленням до педагогічної діяльності [3].

Мовленнєва культура фахівця освіти є важливою частиною його професійної майстерності, освіченості, інтелігентності. Т.М. Котик визначила фактори, які ефективно сприяють формуванню професійно-мовленнєвої готовності майбутніх фахівців. Дані фактори включають структуру та технологію навчання, що побудовані з урахуванням таких принципів: професійно спрямованого підходу до організації навчання, диференційно-системного навчання мови, формування професійно-мовленнєвої готовності, інтеграції системно-описового та комунікативно-діяльнісного підходів до побудови навчальних курсів, дидактичного резонансу. Формування професійно-мовленнєвої готовності, як зазначає автор, включає такі етапи: формування лінгвістичної, лінгводидактичної, комунікативної компетенції засобами цілеспрямованого використання дисциплін лінгвістичного та лінгводидактичного циклів, об'єднаних на ґрунті професійно спрямованого навчального матеріалу; корекція набутих знань, навичок, умінь із професійно-мовленнєвої діяльності, оволодіння навичками і вміннями дослідно-експериментальної роботи з дітьми; доведення навчання до завершального стану засобами спецпрактикуму з методики навчання мови, що тісно пов'язаний із дисциплінами лінгвістичного та лінгводидактичного циклів, що попередньо вивчалися, та педпрактикою [10].

Лінгводидактичними засадами використання мовленнєвого спілкування як провідного методичного засобу навчання мови і розвитку мовлення є положення комунікативно-діяльнісного підходу. Зокрема, його реалізація на етапі дошкільного дитинства пов'язана з максимальним наближенням навчального процесу, його складників: цілей,

змісту і методів до реальних процесів мовленнєвого спілкування, розвитком мовленнєвого спілкування як діяльності, навчанням дітей конкретних мовленнєвих способів досягнення комунікативних цілей у життєвих ситуаціях спілкування з дорослими та однолітками, використанням спонтанної мовленнєвої практики протягом усієї життєдіяльності дитини в умовах закладу освіти для цілей формування комунікативної компетентності. Його оптимальність і розвивальний потенціал забезпечується високим рівнем професійного володіння педагогом складниками навчально-розвивальної мовленнєвої комунікації [11].

Сучасною ознакою професійного мовленнєвого спілкування є його особистісно орієнтоване спрямування. Така педагогічна комунікація задовольняє актуальні для дитини очікування і спонукає її до суб'єкт-суб'єктних взаємин з дорослим. Її основою є задоволення потреби дітей у спілкуванні: розумінні, співчутті і співпереживанні, конструктивне використання природної дитячої потреби в доброму ставленні значущих для неї людей. Наслідком є досягнення розвивального ефекту в комунікативно-мовленнєвій сфері, формування внутрішніх мотиваційних механізмів спілкування: потреби у спілкуванні з дорослими й однолітками, розвиток мотивів спілкування, інтересів.

Мовленнєві контакти є стрижневими в структурі особистісно розвивального мовленнєвого спілкування. В них найбільш повно виявляється вплив комунікації педагога на розвиток мовної здібності в дітей [9].

Часом студенти недооцінюють роль мови і процесу мовлення в їхньому професійному становленні та повсякденному спілкуванні, хоча саме тут її роль надзвичайно висока. Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом – необхідні елементи мовної культури особистості [4, с. 127].

Ефективність і результативність професійної діяльності перебувають у тісному взаємозв'язку із самореалізацією та професійним розвитком особистості. Саме тому ми вважаємо, що необхідно в комплексі розвивати й ті якості особистості, які сприяють її самореалізації, й ті якості, які сприяють професійному становленню кожного фахівця. Аналіз теоретичних досліджень і результати практичних напрацювань дають можливість стверджувати, що найбільш важливими якостями, які формують здатність особистості до самореалізації, є такі: адекватна самооцінка, допитливість, потяг до пошуку нової інформації, самостійність, ініціативність, емоційна активність, здатність до висунення оригінальних ідей, здатність до виявлення протиріч, альтернативність мислення, цілісність та самостійність сприйняття тощо. Охарактеризуємо зміст виокремлених якостей та проаналізуємо критерії їх педагогічного оцінювання.

1. Адекватна самооцінка: реальна оцінка себе та своїх можливостей, сформована самосвідомість, самооцінка і рівень домагань, що відповідають одне одному.

2. Допитливість: нестимульована зовні зацікавленість оточуючим середовищем, різними явищами, зацікавленість новими формами діяльності, розв'язком нестандартних проблем.

3. Потяг до пошуку нової інформації: самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку.

4. Самостійність: відстоювання своєї думки, рішучість у судженнях і діях, здійснення самостійних дій без допомоги інших.

5. Ініціативність: потяг до нових форм діяльності, завзятість, прояв ініціативи за власним бажанням.

6. Емоційна активність: вираз емоційної зацікавленості творчою діяльністю, постійний прояв задоволення творчим процесом.

7. Здатність до висування оригінальних ідей: вміння вийти за межі певних правил, змінити точку зору на проблему, абстрагуватися від завдання; висунути, як правило, суб'єктивно нові ідеї.

8. Здатність до виявлення протиріч: володіння операціями по самостійному знаходженню нового, що виключає старе, несумісне з цим новим.

9. Альтернативність мислення: вміння традиційні підходи використовувати нетрадиційно під час вирішення творчих і навчальних завдань.

10. Цілісність та самостійність сприйняття: сприймання проблемної ситуації в цілому, самостійне конструювання розв'язку проблеми з окремих, відносно незалежних частин.

Теоретичний курс студенти засвоюють на лекційних заняттях, а їхня професійно-мовленнєва підготовка значною мірою реалізується на практичних та семінарських заняттях. Саме на таких заняттях у процесі групової навчальної роботи найкраще реалізується принцип спільної діяльності, який передбачає колективні зусилля та умови для формування навичок комунікативної професійної підготовки студентів. Під час їх проведення головне завдання викладача полягає у створенні адекватної професійної мотивації до майбутньої професійної діяльності як творчого процесу завдяки виявленню таких зв'язків-переходів [13, с. 134].

Ефективне засвоєння студентами знань та умінь можливе лише в разі поєднання різних видів і форм роботи. Семінарські заняття доцільно проводити із застосуванням активних форм навчання. Такими формами є дискусії, диспути, обговорення рефератів і доповідей, підготовлених студентами. Семінар-дискусія організовується як процес діалогічного спілкування викладача і студентів, у ході якого майбутній фахівець навчається точно висловлювати свої думки, отримує змогу активно відстоювати власну точку зору. Ефективною фор-

мою проведення семінару є обговорення запропонованих самими студентами проблем, з якими майбутній вихователь може зустрітися у практичній діяльності. Використання принципу «круглого столу» сприяє зростанню мовленнєвої активності студентів, збільшується кількість висловлювань, з'являються можливості для особистісного включення кожного в процес спілкування. Такі види роботи сприяють розвитку комунікативних здібностей студентів, спонукають їх до мовленнєвої взаємодії. Аудиторні заняття поєднуються із самостійною роботою студентів, яка передбачає теоретичне опрацювання необхідного матеріалу, зокрема науково-педагогічної спадщини, а також практичне виконання ряду завдань, спрямованих на закріплення набутих мовленнєвих знань та умінь. Важливим напрямом у підготовці майбутніх фахівців є проходження студентами педагогічних практик у закладі освіти, де студенти мають можливість застосувати на практиці набуті знання і вміння та ознайомитися з усіма аспектами майбутньої професії.

У процесі формування соціально активної творчої особистості використовують нестандартні форми педагогічної взаємодії. Зокрема, однією з таких форм є гра, яка є засобом розвитку творчості майбутнього спеціаліста. Ігрова діяльність виконує такі функції: комунікабельну (засвоєння елементів культури спілкування майбутніх фахівців); спонукальну (викликає інтерес у студентів); розвивальну (розвиток волі, уваги та інших психічних якостей); самореалізаційну (учасники гри реалізують свої можливості); розважальну (дає задоволення); діагностичну (допомагає виявити відхилення в поведінці, знаннях, вміннях та навичках); корекційну (вносить позитивні зміни у структуру особистості майбутніх педагогів).

Ігрові методи багатопланові, вони в той чи інший спосіб сприяють виробленню окремої навички. Виокремлюють ігри-вправи (кросворди, ребуси, вікторини), ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові й ділові навчальні ігри. Рольова гра спонукає до психологічної переорієнтації студентів, зокрема, розуміння того, що вони вже не просто студенти, які демонструють перед аудиторією вивчений матеріал, а особи з певними правами та обов'язками, що несуть відповідальність за свої прийняті рішення. Стосунки «викладач-студент» замінюються на «гравець-гравець», за яких учасники підтримують один одного, надають допомогу, створена при цьому позитивна атмосфера сприяє засвоєнню нового матеріалу та оволодінню студентами певного виду діяльності [15, с. 184].

Серед методів навчання, які не тільки забезпечують ефективну професійну підготовку фахівців, але й формують мотиви, що стимулюють до активізації і самоосвітньої діяльності студентів, виокремлюємо й такі, як: метод відеострічки,

метод експертизи, виконання вправ (розв'язання задач та ситуацій) тощо.

Метод відеострічки допомагає студентам побачити себе, свої дії, і не тільки свою навчальну діяльність, але й професійну, переглянути й проаналізувати зафіксовані фрагменти. Цей метод створює можливість максимальної адаптації до індивідуально-типологічних особливостей студента.

Метод експертизи простий у застосуванні й дуже ефективний для розвитку аналітичних здібностей, рефлексії. Він широко використовується для експертної оцінки дій студентів під час педагогічних, пізнавальних, ділових ігор, під час аналізу рефератів, виконання дослідів, вирішення різних задач, подолання конфліктних ситуацій. Студенти, що виступають у ролі експертів, повинні добре володіти навчальним матеріалом, знати проблему обговорення й оцінки. Під час виконання вправ студенти повинні зрозуміти їхню сутність, згодом вибрати свої оптимальні дії і пояснити та довести їх правильність або правомірність [14, с. 299].

Серед інноваційних педагогічних технологій особливий інтерес викликають інтерактивні методи навчання, які створюють умови для більш ефективної організації освітнього процесу. Саме інтерактивне навчання завжди входить до складу індивідуальної або групової практичної діяльності, в процесі якої відбувається взаємний вплив його учасників один на одного. Саме тому використання інтерактивних методів навчання сприяє максимальному формуванню і розвитку набутої професійної компетентності і вдосконаленню навичок моделювання власної поведінки в різних ситуаціях.

Висновки і пропозиції. Отже, реалізація освітньо-виховної взаємодії, педагогічного впливу на дітей здійснюється за допомогою мовлення, тому його особливість суттєво впливає на комунікативний процес. Формування мовленнєвої особистості потребує від педагога практичних умінь, необхідних для створення мовленнєвого розвивального середовища, яке би стимулювало дітей до вираження своїх почуттів засобами мовлення.

Сформованість культури мовлення є важливим показником професіоналізму. Кожен педагог повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його роботи. Тому необхідно звертати більше уваги на розвиток мовлення, підвищувати вимоги до власної культури мови та розвивати свої навички ефективної міжкультурної комунікації.

У процесі подальшого вивчення зазначеної наукової проблеми варто звернути увагу на окремі аспекти підготовки студентів до конструктивного міжкультурного спілкування та підвищення їхнього рівня сформованості міжкультурної комунікативної компетентності.

Список використаної літератури:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручн. 2-ге вид., доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk727623.pdf>
3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації / укл. А.М. Богуш ; Ін-т змісту і методів навч. Київ, 1997. 110 с.
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с. URL: <https://academia-pc.com.ua/product/113>
5. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети. *Шлях освіти*. 2001. № 3. С. 13–16.
6. Донець П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Харьков : Штрих, 2001. 386 с.
7. Богуш А.М., Гаврик Н.В., Котик Т.М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільному закладі освіти. Одеса : ПНЦ АПН України, 2002. 48 с.
8. Єрмоленко С.Я., Мацько Л.І. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови. *Початкова школа*. 1995. № 1.
9. Кононко О.Л. Орієнтир сьогодення – компетентна особистість. *Дошкільне виховання*. 2005. № 7. С. 7–9.
10. Котик Т.М. Методика підготовки студентів до навчання дошкільників української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 1996.
11. Любина Г. О речевом поведении воспитателей. *Дошкольное воспитание*. № 3. С. 17–19.
12. Манакин В.М. Мова і міжкультурна комунікація : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 288 с. URL: <https://academia-pc.com.ua/product/315>
13. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2005. 399 с. URL: <https://sociology.knu.ua/ru/library/pedagogika-vishchoyishkoli-navch-posib-znkurlyand-rihmelyukavsemenova-ta-za-red-znkurlyand>
14. Сисоєва С.О., Батечко Н.Г. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів та природокористування України. Київ : ВД ЕКМО, 2011. 344 с.
15. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.
16. Hall Edward T., Hall Mildred Reed. Understanding Cultural Differences / Mildred Reed, Hall. Yarmouth, Maine : Intercultural Press Inc., 1990. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002194369202900408>

Kostyk L., Doskach S., Batrynychuk Z., Platash L. Intercultural communication in the process of professional training of the future psychologists and teachers

The article reveals the problem of communicative opportunities and social relations. First of all, it is related to the educational sphere, because it aims to provide a comprehensive preparation of the person for the modern life in the world of various connections, communicative opportunities of social relations. Professional communication is the main form of the pedagogical process, the productivity of which is determined by the goals and values of communication accepted by all its subjects for the norm of individual behavior. It unfolds in the process of joint communication activities of people (subject-subject interaction), mediated by the exchange of information, in which each of its participants learns human experience, social, pedagogical, communicative, moral and other values, knowledge and ways of communicative activity, identifies, reveals and develops his own mental qualities, is formed as a person and as a subject of communication. In this sense, communicative activity is a prerequisite for the formation of a creative personality of the teacher.

The study aims at revealing the existing need to form an appropriate level of students' intercultural communicative competence. Objectives of the study are the following: to determine the factors of intercultural communication of professional training of students; to describe the process of formation of students' intercultural communicative competence; to identify factors that contribute to the formation of professional speech readiness of future professionals.

An important task within the framework of modernization of Ukrainian education is to form a speech personality, who freely and creatively expresses his needs, interests, intentions; is able to use intercultural language means. Therefore, the training of future teachers and psychologists with a high level of intercultural communicative competence is highly relevant and necessary at present.

The formation of speech culture is an important indicator of professionalism. Every teacher must constantly work on improving his pedagogical skills, as the results of his work highly depend on it. Therefore, it is necessary to pay more attention to the improving students' professional speech, increase the requirements for their own language culture and develop skills of effective intercultural communication.

Key words: *communication, creative personality, communicative interaction, pedagogical language of the teacher, professional competence, linguistics, language culture.*